

Toespraak van Johan Rudolf Thorbecke¹ ter gelegenheid van de opening van Julidans, 1 juli 2009, Stadsschouwburg te Amsterdam

Dames en Heren,

Vier weken geleden werd ik voor de zoveelste keer uit mijn sluimer gewekt. Tijdens de derde Boekmanlezing in het Amsterdamse stadhuis ging het weer eens over mij, véél meer over mij dan over die goeie collega Emanuel Boekman. Elke keer als ik bij mijn positieven wordt gebracht is dat met dat belegen citaat over dat kunstoordeel, alsof dat mijn levenswerk is. Maar dat is het wis en waarachtig niet! Mijn levenswerk is het ontwerp van de complete Nederlandse Grondwet. Die vormt de basis van de parlementaire democratie in dit land! Koning Willem II gaf mij die opdracht op precies mijn vijftigste verjaardag, in 1848. Ik heb met deze Grondwet gezorgd dat u nu kunt genieten van rechtstreekse verkiezingen. En dat u niet meer hoeft af te wachten wie u zogenaamd gaan vertegenwoordigen, via omwegen en achteraf kamertjes. Ik heb het Parlement politiek opgewaardeerd en het mogelijk gemaakt dat de Kamer bij conflicten kan worden ontbonden. Op 3 november 1848 beleefde ik mijn *finest hour*. Die dag werd mijn grondwet van kracht! Mijn meesterwerk! In al zijn gaafheid af, klaar en volkomen. Dus geef mij nu mijn verdiende rust.

Maar nee, ik mag die rust niet smaken. Om een of andere reden wordt ik steeds weer uit mijn graf gehesen. Mijn adagium over het kunstoordeel staat in dit land qua publieke bekendheid op gelijke hoogte met het Kwartje van Kok, de Zonnebril van Bos en de Balkenende norm.

Allemaal de schuld van mijn katholieke jonge vriend Victor de Stuers. Mooie vriend! Ik was nauwelijks gekist of hij betichtte mij van vreemde redematies die tot verwaarlozing van kunst zouden leiden. Je zal het maar in je schoenen geschoven krijgen! Victor kon in 1873 scoren met zijn 'Holland op zijn smalst!' Heeft u dat gelezen in De Gids? Een felle aanklacht tegen de kunsthandel die de Rembrandts over de grens verkocht. En een nog fellere aanklacht tegen de overheid die het ene na het andere monument sloopte om het verkeer te behagen. Niets tegenin te brengen, maar waarom moest dat ten koste gaan van mij?

Want wat heb ik nou helemaal gezegd? En wat was ook alweer de gelegenheid? De aanleiding was een discussie over de troonrede van 1862. Die had ik als minister-president van mijn Tweede Kabinet geschreven. Ik had iets opgenomen over de Nederlandse bijdrage aan de tentoonstelling over nijverheid in Londen. Dat Nederland daar met zijn inzending een waardige plaats bekleedde. De inzending getuigde volgens mij van de staat van vooruitgang in vele takken van onze industrie. En over die kwalificatie was uitgerekend mijn partijgenoot De Brauw ontevreden: die ging hem niet ver genoeg. Er was iets moois gezegd over de industrie, jazeker, maar moest per se ook iets moois gezegd over die paar meegezonden schilderijen.

¹ Op verzoek van Melle Daamen, directeur van de Stadsschouwburg te Amsterdam, schreef Cas Smithuijsen deze tekst voor Thorbecke, gespeeld door acteur Jaap Spijkers. De tekst is onder meer gebaseerd op Warna Oosterbaan Martinius (1990) *Schoonheid, Welzijn, Kwaliteit. Kunstbeleid en verantwoording na 1945*, Den Haag:SDU en op 'Kunst verdient grondwettelijke bescherming', interview met prof. Mr. Inge van der Vlies door Michel Knapen, gepubliceerd in de *Staatscourant* 77, 21 april 2005.

Ik vond dat onzin. Je kunt toch niet op dezelfde manier over kunst praten als over nijverheid. Bij industrie kun je een zekere vooruitgang constateren, bijvoorbeeld in productiemethoden, maar over een schilderij kun je zo'n soort opmerking niet maken, zeker niet als staatsman. En het betrof hier bovendien een industriële tentoonstelling, geen artistieke. Als het nou een belangrijke kunstmanifestatie in Londen was geweest hadden we daar zeker iets passends over opgenomen in de troonrede. Maar dat was het niet en het is niet goed kunst overal te onpas bij te slepen. Daar bewijs je haar geen dienst mee. En als we iets over kunst zouden zeggen, dan zou dat zijn over het maatschappelijke, diplomatieke, economische belang ervan. Het zou werkelijk misstaan iets te zeggen over het verzadigde grijs van Jan van Goyen, dat zou echt nergens op slaan in de Troonrede. Of over de choreografische kwaliteit van Wim VandeKeybus, die hier vanavond zijn opwachting maakt. We kunnen dat als politici gewoon niet en daar moet je ook niet aan willen beginnen, dat leidt tot misverstanden. *De overheid is nu eenmaal geen oordelaar van kunst en wetenschap.*

Maar goed, het delibereren bleef aanhouden en ik zag me genoodzaakt mij nader te verklaren. Bij het debat heb ik nog eens duidelijk gemaakt dat ik zelf enorm van kunst houd en er een groot deel van mijn leven aan heb gewijd. Begin 1863 ben ik er nog uitgebreid op teruggekomen, maar daarover hoor je niemand meer. Ik heb toen tijdens een Kamerdebat aangegeven hoe de overheid de kunst verder zou kunnen helpen. Ik heb gesproken over het belang van royale overheidssteun voor kunsteducatie. En over het belang van expositiemogelijkheden voor het nationale kunstbezit. En voor de algemene toegankelijkheid daarvan. Daarmee had ik twee doelen voor ogen: dat de kunst bij een breder publiek bekend zou worden. En daarnaast dat jonge mensen geïnspireerd zouden worden het kunstvak op te nemen. Dat ze gaan schilderen, of musiceren, of dansen. Een daarin een grote hoogte bereiken. Talentontwikkeling noemt wethouder Gehrels dat. En tenslotte heb ik gepleit voor een fonds voor kunstaankopen, op armlengte afstand van de staat, zoals collega Plasterk dat nog steeds wil. Feitelijk leverde ik anderhalve eeuw geleden een blauwdruk voor het moderne kunstbeleid. Dat is iedereen vergeten, alleen mijn adagium, dat zelfs het 'Thorbecke principe' wordt genoemd, blijft rondzingen.

Hoe kom ik van dat verdoemde adagium af? Wanneer heeft een politicus mij niet meer nodig om zich te profileren? Wanneer komt het moment dat u mij definitief loslaat? Wanneer mag ik wegzakken in de eeuwige rust? Ik heb mijn argumenten andermaal gewisseld – het is gezegd, gedaan nu allemaal. En dat kunstbeleid van nu, dat moeten de dames en heren politici zelf bestieren. Er is nog één kwestie, er moet mij nog wat van het hart. Hier, in deze schouwburg, ten overstaan van u, moet ik eerlijk zijn en toegeven: ik faalde op een punt.... Ik schreef een grondwet en ik noemde hem klaar en volkomen. Maar ik vergat wat ik nooit had mogen vergeten: de vrijheid van kunst en wetenschap grondwettelijk te borgen. Zoals de Duitsers al lang geleden deden in hun grondwet: kunst en wetenschap zijn daar grondwettelijk vrij. Wat een kans liet ik lopen in 1848! Dat moet alsnog hersteld, dat moet alsnog gedaan. Ik roep u daartoe op en vooral degenen die het naar mij genoemde principe gebruiken of misbruiken.

Maar nu, dames en heren, is de vloer van deze Schouwburg aan de dans. Ik wens u een mooi festival. In naam van de Koning proclameer ik Julidans voor geopend.

w.g. J R Thorbecke